

محمد بن محمد غزالی

احیاء علوم الدین

ربع اول

ربع عبادات

مترجم

مؤیدالدین محمد خوارزمی

به کوشش

حسین خدیو جم

تهران ۱۳۸۶

فهرست مطالب

یازده	سخنی از مصحح
۱	مقدمه مؤیدالدین محمد خوارزمی
۱۵	پیشگفتار فرزالی
۲۳	کتاب علم
۲۵	باب اول در فضل علم و تعلم و تعلیم، و شواهد آن از نقل و عقل فضیلت علم (۲۵) فضیلت تعلم (۳۴) فضیلت تعلیم (۳۶) شواهد عقلی (۴۲)
۴۶	باب دوم کدام علم فرض عین است و کدام فرض کفایت بیان علمی که فرض عین است (۴۶) بیان علمی که فرض کفایت است (۵۱)
۷۸	باب سوم در آنچه عامه آن را از علمهای ستوده شمرند و نیست بیان علت نگرهش علم نگوئیده (۷۸) بیان آنچه از الفاظ علوم بدل شده است (۸۴) بیان مقلداری که ستوده است از علمهای ستوده (۹۷) و اما علمهایی که ستوده نیست از آن جز قدری مخصوص (۹۸)
۱۰۳	باب چهارم در سبب اقبال خلق بر علم خلاف و تفصیل آفات مناظره و جدل، و شروط و إباحات آن بیان تلیس در تشبیه این مناظرات به مشاورات صحابه و مفاوضات سلف (۱۰۵) بیان آفتهای مناظره و آنچه از آن زاید از [خوریهای مهلک] (۱۱۰)
۱۱۷	باب پنجم در آداب متعلم و معلم اما آداب متعلم (۱۱۷) بیان وظیفتهای معلم مرشد (۱۳۱)
۱۳۸	باب ششم در آفات علم و بیان علامات علمای آخرت و علمای بد علامات علمای بد (۱۳۸) علامات علمای آخرت (۱۴۱)
۱۸۹	باب هفتم در عقل و شرف او، و حقیقت و اقسام او بیان شرف عقل (۱۸۹) بیان حقیقت عقل و اقسام آن (۱۹۴) بیان تفاوت مردمان در عقل (۱۹۸)

- ۲۰۳ کتاب قواعد عقاید
- ۲۰۵ فصل اول در ترجمه اعتقاد اهل سنت در دو کلمه شهادت
معنی کلمه دوم (۲۰۹)
- ۲۱۱ فصل دوم در تدریج ارشاد و ترتیب درجات اعتقاد
- ۲۳۵ فصل سوم در لوازم دلیلهای عقایدی که آن را بیان کرده‌ایم
رکن اول در معرفت ذات باری تعالی (۲۴۶)
رکن دوم در معرفت صفات حق تعالی (۲۴۳)
رکن سوم در دانستن افعال حق تعالی (۲۴۸)
رکن چهارم در سمعیات و تصدیق ینفایر (ص)... (۲۵۶)
- ۲۶۰ فصل چهارم از قواعد عقاید در ایمان و اسلام
مسئله اول (۲۶۰) مسئله دوم (۲۶۹) مسئله سوم (۲۷۲)
- ۲۸۱ کتاب اسرار طهارت و مهمات آن
- ۲۸۳ مرتبه اول پاک کردن ظاهر از أعدات و آبیات و فضلات
قسم اول در طهارت خبث (۲۸۸) قسم دوم در طهارت حدث (۲۹۶) آداب قضای حاجت
(۲۹۶) در چگونگی استنجا (۲۹۷) کیفیت آبدست (۲۹۸) فضیلت وضو (۳۰۲) کیفیت غسل
(۳۰۲) کیفیت تیمم (۳۰۵) قسم سوم از نظافت در تطف از فضلات ظاهر (۳۰۷)
- ۳۲۵ کتاب اسرار و مهمات نماز
- ۳۲۹ باب اول در فضایل نمازها
فضیلت بانگ نماز (۳۲۹) فضیلت فریضه (۳۳۰) فضیلت تمام کردن ارکان (۳۳۲) فضیلت
جماعت (۳۳۳) فضیلت سجود (۳۳۵) فضیلت خشوع (۳۳۶) فضیلت مسجد و موضع نماز
(۳۳۹)
- ۳۴۱ باب دوم در کیفیت اعمال ظاهر نماز
قرائت (۳۴۳) رکوع و لواحق آن (۳۴۴) سجود (۳۴۵) تشهد (۳۴۵) منتهیات (۳۴۶) تمییز
فرضها از سنتها (۳۴۸)
- ۳۵۳ باب سوم در شرطهای باطن از اعمال دل
بیان اشتراط خشوع و حضور دل (۳۵۳) بیان معنیهای باطن که حیات نماز بدان تمام نمود
(۳۵۷) بیان دارویی که در حضور دل نافع بود (۳۶۲) بیان تفصیل آنچه باید که در دل حاضر
شود در هر رکعتی و شرطی از عملهای نماز (۳۶۶)
- ۳۸۱ باب چهارم در امامت و اقتدا
وظیفتهای پیش از نماز (۳۸۱) وظیفتهای قرائت (۳۸۵) وظیفتهای ارکان (۳۸۸) وظیفتهای
بیرون آمدن از نماز (۳۸۹)
- ۳۹۰ باب پنجم در فضل جمعه و ادبها و سنتها و شرطهای آن
فضیلت جمعه (۳۹۰) بیان شرطهای جمعه (۳۹۲) و اما سنتها (۳۹۴) آداب جمعه (۳۹۵)

- ۴۱۱ باب نهم در مسئله‌های متفرق...
- ۴۲۰ باب هفتم در نمازهای نفل
 قسم اول آنچه به تکرر شب و روز متکرر می‌شود (۴۲۱)
 قسم دوم آنچه به تکرر هفته متکرر شود (۴۲۹)
 قسم سوم آنچه به تکرر سال متکرر شود (۴۳۴)
 قسم چهارم آنچه از نوافل به عوارض اسباب تعلق دارد نه به اوقات (۴۳۸)
- ۴۴۹ کتاب اسرار زکات
- ۴۵۵ فصل اول در انواع زکاتها
 نوع اول زکات نم (۴۵۵) نوع دوم زکات مُشْتَرَات (۴۵۹) نوع سوم زکات زر و سیم (۴۶۰)
 نوع چهارم زکات تجارت (۴۶۱) نوع پنجم رکاز و معدن (۴۶۲) نوع ششم صدقه و فطر (۴۶۳)
- ۴۶۴ فصل دوم در ادای زکات و شرطهای ظاهر و باطن آن
 بیان شرطهای ظاهر (۴۶۴) بیان دقائق آداب باطن در زکات (۴۶۷)
- ۴۸۳ فصل سوم در قبض کننده و اسباب استحقاق و وظایف قبض
 بیان اسباب استحقاق (۴۸۳) بیان وظیفتهای ستاننده (۴۸۷)
- ۴۹۲ فصل چهارم در صدقه تطوع و فضل آن، و آداب دادن و ستدن
 بیان فضیلت صدقه (۴۹۲) بیان پنهان و آشکارا شدن صدقه (۴۹۵) بیان آنکه صدقه استندن
 فاضلتر یا زکات (۵۰۱)
- ۵۰۳ کتاب اسرار و مهمات روزه
- ۵۰۹ فصل اول در بیان واجبات و سنن، و چیزهایی که به افساد آن [روزه] لازم آید.
 اما واجبات ظاهر شش است (۵۰۹) و اما لوازم افطار (۵۱۲) اما سنتها (۵۱۳)
- ۵۱۳ فصل دوم در اسرار و شرطهای باطن روزه
- ۵۲۰ فصل سوم در روزه تطوع و ترتیب وردها در آن
- ۵۲۵ کتاب اسرار و مهمات حج
- ۵۲۹ باب اول در دو فصل
 فصل اول در فضایل حج، و فضل مکه، و مدینه، و سفر کردن سوی مشهدها (۵۲۹) فصل دوم
 در شرطهای وجوب حج، و صحت آن، و ارکان، و واجبات، و محظورات آن (۵۳۹)
- ۵۳۵ باب دوم در ترتیب اعمال ظاهر از اول تا بازگشتن (در ده جمله)
 جمله اول در سنتها، از اول بیرون آمدن تا احرام گرفتن (۵۴۵)
 جمله دوم آداب احرام از میقات تا در رفتن مکه (۵۴۸)
 جمله سوم در آداب دخول مکه تا طواف (۵۴۹) جمله چهارم در طواف (۵۵۱) جمله پنجم در
 سعی (۵۵۲) جمله ششم در ایستادن و آنچه پیش از آن است (۵۵۵) جمله هفتم در باقی اعمال

حج پس از وقوف (۵۵۹) جمله هشتم در صفت عمره... تا طواف وداع (۵۶۴) جمله نهم در طواف وداع (۵۶۴) جمله دهم در زیارت مدینه و ادبهای آن (۵۶۵) فصل در سنتهای بازگشتن از سفر (۵۶۸)

- ۵۶۹ باب سوم در آداب دقیق و اعمال باطن
بیان دقیق آداب (۵۶۹) بیان عملهای باطن... از اول حج تا آخر (۵۷۶)
- ۵۸۹ کتاب اسرار و آداب تلاوت قرآن
۵۹۳ باب اول در فضل قرآن و قرآن خوان...
فضیلت قرآن (۵۹۳) در منبت خواندن غافلان (۵۹۶)
- ۵۹۸ باب دوم در ظاهر آداب قرآن خواندن
۶۰۷ باب سوم در اعمال باطن خواندن
۶۲۵ باب چهارم در فهم قرآن، و تفسیر آن به رأی بی نقل
- کتاب ذکرها و دعاها
۶۳۷ باب اول در فضیلت ذکر... از آیات و اخبار و آثار
۶۴۱ فضیلت مجلسهای ذکر (۶۲۷) فضیلت تهلیل (۶۴۹) فضیلت تسبیح و تحمید و باقی ذکرها (۶۵۱)
- ۶۶۱ باب دوم در آداب دعا و فضل آن، و فضل بعضی دعاهای مأثور
فضیلت دعا (۶۶۱) آداب دعا (۶۶۲) فضیلت درود بر پیغمبر (ع) و فضل آن (۶۷۱) فضیلت استغفار (۶۷۳)
- ۶۷۸ باب سوم در دعاهای مأثور
دعای پیغمبر (ص)، دعای عایشه، دعای فاطمه (ع)، دعای صدیق، دعای یزیده اسلمی، دعای قیصه، دعای بودردا، دعای ابراهیم خلیل (ع)، دعای خضر (ع)، دعای معروف کرخی، دعای عتبه الغلام، دعای آدم (ع)، دعای علی (ع)، دعای ابوالمختبر، دعای ابراهیم ادم (۶۷۸ - ۶۸۵)
- ۶۸۶ باب چهارم در دعاهای مأثور از پیغمبر و اصحاب او
۶۸۹ باب پنجم در دعاهایی که در هر حادثی از حوادث مأثور است
- ۶۹۷ کتاب ترتیب وردها، و تفصیل احیای شب
۷۰۱ باب اول در فضیلت وردها، و ترتیب آن در شب و روز
۷۳۸ فضیلت وردها (۷۰۱) بیان عدد وردها و ترتیب آن (۷۰۲) بیان وردهای شب (۷۱۹) آداب خواب (۷۲۳) بیان اختلاف وردها به اختلاف حالها (۷۳۱)
- باب دوم در سبهایی که قیام شب بدان میر است...
فضیلت احیای مابین العشاءین (۷۳۸) فضیلت قیام شب (۷۴۰) بیان سبهایی که قیام شب بدان آسان شود (۷۴۶) بیان طریق قسمت اجزای شب (۷۵۳) بیان شبها و روزهای فاضل (۷۵۶)
- ۷۵۹ فهرست اعلام

محمد بن محمد غزالی

احیاء علوم الدین

ربع دوم

ربع عادات

مترجم

مؤیدالدین محمد خوارزمی

به کوشش

حسین خدیوچم

تهران ۱۳۸۹

فهرست مطالب

- ۱ کتاب آداب خوردن
- ۵ باب اول در آنچه منفرد را از رعایت آن چاره نیست در خوردن
قسم اول که بر تناول مقدم است (۵) قسم دوم در ادبها که در تناول طعام است (۹) قسم سوم آنچه
پس از طعام مستحب است (۱۲)
- ۱۳ باب دوم در آنچه به سبب اجتماع و مشارکت در خوردنی بیفزاید
- ۱۶ باب سوم در آوردن طعام پیش دوستان و زائران
فضیلت تقدیم طعام (۱۶) و اما ادبهای آن (۱۸) و اما آداب پیش آوردن طعام (۲۰)
- ۲۳ باب چهارم در ادبهای میزبانی
دعوت (۲۴) اجابت (۲۵) ادب حضور (۲۹) احضار طعام (۳۰) بازگشتن (۳۴)
- ۴۱ کتاب آداب نکاح
- ۴۵ باب اول در ترغیب نکاح و تنفیر از آن
ترغیب در نکاح (۲۵) تنفیر از نکاح (۵۰) آفات نکاح (۶۸)
- ۷۴ باب دوم در آنچه حال عقد رعایت کرده شود، از حال زن و شرطهای عقد
اما عقد (۷۴) اما منکوحه (۷۶)
- ۸۸ باب سوم در آداب زندگی کردن و آنچه در دوام نکاح رود
قسم اول آنچه بر شوی واجب است (۸۸) قسم دوم در حقهای شوی که بر زن واجب است (۱۱۶)

- ۱۲۴ کتاب آداب کسب و معاش
- ۱۲۹ باب اول در فضیلت کسب و ترغیب در آن
- ۱۳۶ باب دوم در علم کسب...
- عقد اول بیع (۱۳۷) عقد دوم ربا (۱۴۶) عقد سوم سَلَم (۱۴۸) عقد چهارم اجاره (۱۵۰) عقد پنجم قراض (۱۵۲) عقد ششم شرکت (۱۵۴)
- ۱۵۵ باب سوم در بیان عدل و دور بودن از ظلم در معاملات
- قسم اول که ضرر او عام است (۱۵۶) نوع اول احتکار (۱۵۶) نوع دوم درمهای ناسره (۱۵۸) قسم دوم آنچه ضرر آن خاص معاملات کننده را باشد (۱۶۰)
- ۱۷۰ باب چهارم در احسان و نیکویی در معاملات
- اول در مقابله (۱۷۰) دوم در احتمال غبن (۱۷۳) سوم در استیفای بها و دیگر واسعا (۱۷۳) چهارم در گزاردن وام (۱۷۵) پنجم در اقاله (۱۷۶) ششم در نسیه فروختن بر درویشان (۱۷۶).
- ۱۷۸ باب پنجم در شفقت بازرگان بر دین خود...
- ۱۸۹ کتاب حلال و حرام
- ۱۹۳ باب اول در فضیلت طلب حلال و نکوهش حرام و بیان درجات آنها...
- فضیلت حلال و نکوهش حرام (۱۹۳) درجات حلال و حرام (۲۰۴)
- ۲۱۲ باب دوم در مراتب شبهتها... و تمیز آن از حلال و حرام
- موجب اول شک در سبب محلل و مخرم (۲۱۴) موجب دوم شبهت (۲۲۱) موجب سوم شبهت را (۲۳۹) موجب چهارم اختلاف در دلاینها (۲۵۰)
- ۲۵۶ باب سوم در بازجستن سؤال و ناگاه به چیزی رسیدن و اهمال و مظان آن
- موجب اول حالهای مالک (۲۵۷) موجب دوم آنچه استناد شک در آن به سببی باشد در مال نه در حال مالک (۲۶۲)
- ۲۷۷ باب چهارم در کیفیت بیرون آمدن نایب از مظالم مالی
- نظر اول در کیفیت جدا کردن و بیرون آوردن (۲۷۷) نظر دوم در مصرف (۲۸۳)
- ۲۹۲ باب پنجم در ادراکات و صلات سلاطین
- نظر اول در جهات دخل سلطان (۲۹۲) نظر دوم در قدر آنچه بستاند و صفتهای ستاننده (۳۰۲)
- ۳۰۶ باب ششم در آنچه از مخالفت سلاطین ظالم حلال باشد و آنچه حرام بود...
- حالت اول رفتن است بر ایشان (۳۰۶) حالت دوم آنکه سلطان ظالم به زیارت او آید (۳۱۳) حالت سوم آنکه از ایشان دوری گزینند (۳۱۴)
- ۳۳۰ باب هفتم در مسئلههای متفرق...
- ۳۴۰ کتاب آداب صحبت
- ۳۴۳ باب اول در فضیلت برادری و الفت و شرطها و درجهها و فایدههای آن
- فضیلت الفت و برادری (۳۴۳) بیان معنی دوستی و اخوت الهی و تمیز آن از اخوت دنیوی (۳۵۱)

بیان دشمنی برای خدای تعالی (۳۶۲) بیان مراتب آن کسان که برای خدای تعالی دشمن داشته شوند و کیفیت معاملات ایشان (۳۶۷) بیان صفت‌هایی که وجود آن شرط است بر کسی که صحبت او اختیار خواهد افتاد (۳۷۲)

۳۷۸

باب دوم در صحبت و حقوق برادری

حق اول در مال (۳۷۸) حق دوم در یاری به نفس (۳۸۲) حق سوم در زبان (۳۸۵) حق چهارم بر زبان است به گفتار (۳۹۳) حق پنجم عفو زلتها و خطاها (۴۰۰) حق ششم دعای برادر در حال حیات و پس از ممات او (۴۰۶) حق هفتم وفا و اخلاص (۴۰۷) حق هشتم تسخیف و گذاشتن تکلف و تکلیف (۴۱۲) خانه در آداب معیشت و مجالست با اصناف مردمان (۴۱۸)

۴۲۱

باب سوم در حق مسلمانی و خوشاوندی و همسایگی...

حقوق مسلمانان (۴۲۳) حقوق همسایگی (۴۵۸) حقوق قربانان و خوشاوندان (۴۶۳) حقوق مادر و پدر و فرزند (۴۶۵) حقوق بنده (۴۷۰)

۴۷۵

کتاب عزلت

۴۷۹

باب اول در نقل مذهبها و قولها و یاد کردن حجتهای هر فریقی

اما مذهبها (۴۷۹) ذکر حجتهای جماعتی که میل ایشان به مخالفت است (۴۸۱) ذکر حجتهای جماعتی که به تفضیل عزلت مایلند (۴۸۴)

۴۸۷

باب دوم در فواید و آفات عزلت و بیان حق در فضیلت آن

فایده‌های عزلت (۴۸۸) آفتهای عزلت (۵۰۹)

۵۲۷

کتاب آداب سفر

۵۳۳

باب اول در ادبهای سفر... و در نیت سفر و فایده آن

فصل اول در فایده‌های سفر و فضیلت و نیت آن (۵۳۳) اقسام سفر: اول سفر برای طلب علم (۵۳۴) دوم برای عبادت (۵۳۷) سوم سفر برای گریختن از سببی که دین را مشوش کند (۵۳۸) چهارم سفر برای گریختن از چیزی که تن را باطل کند (۵۴۰) فصل دوم در آداب مسافران از اول حرکت تا آخر بازگشتن (۵۴۷) اما ادبهای باطن (۵۵۶)

۵۵۷

باب دوم در آنچه مسافر را از آموختن آن چاره نیست...

قسم اول دانستن رخصتهای سفر (۵۵۸) رخصت اول مسح بر موزه (۵۵۸) رخصت دوم تسیم (۵۶۱) رخصت سوم قصر در نماز فریضه (۵۶۲) رخصت چهارم جمع میان نماز پیشین و نماز دیگر و میان نماز شام و خفتن (۵۶۵) رخصت پنجم گزاردن نفل بر راحله (۵۶۷) رخصت ششم گزاردن نفل در حال پیاده رفتن (۵۶۷) رخصت هفتم روزه‌گشادن (۵۶۸) قسم دوم آنچه از وظیفه به سبب سفر متجدد شود، علم قبله و علم اوقات (۵۷۰) مقابله عین، مقابله جهت (۵۷۲)

۵۷۹

کتاب وجد و سماع

۵۸۳

باب اول در ذکر اختلاف علما در اباحت سماع...

- اما نقل مذاهب (۵۸۳) بیان دلیل بر آنکه سماع مباح است (۵۸۷) پنج عارض که سماع بدان حرام شود (۶۰۷) بیان حجت کسانی که سماع را حرام می‌دارند و جواب آن (۶۱۴)
- ۶۱۹ باب دوم در آثار سماع و آداب آن
مقام اول در فهم (۶۲۰) مقام دوم و جد (۶۲۹) مقام سوم آداب وجد (۶۵۱)
- ۶۶۱ کتاب امر معروف و نهی منکر
- ۶۶۷ باب اول در واجب شدن امر معروف و نهی منکر و فضیلت آن...
- ۶۷۶ باب دوم در ارکان امر معروف و شروط آن
رکن اول محتسب (۶۷۶) رکن دوم آن چیز است که حسبیت در وی باشد (۷۰۱) رکن سوم آن کس است که بر او حسبیت کرده شود (۷۰۷) رکن چهارم در نفس احتساب (۷۱۱)
- ۷۲۴ باب سوم در منکراتی که در عادات مردمان مألوف شده است
منکرات مسجدها (۷۲۴) منکرات بازارها (۷۲۹) منکرات شارعها (۷۳۰) منکرات گرمابه‌ها (۷۳۱) منکرات ضیافت (۷۳۲) منکرات عام (۷۳۶)
- ۷۳۷ باب چهارم در امر معروف و نهی منکر بر امیران و پادشاهان
- ۷۶۷ کتاب آداب معیشت و اخلاق نبوت
بیان تأدیب حق تعالی دوست و برگزیده خود محمد را به قرآن (۷۷۰) بیان جمله‌ای از محاسن اخلاق او (۷۷۵) بیان جمله‌ای دیگر از آداب و اخلاق او (۷۷۸) بیان سخن او و خنده او (۷۸۰) بیان اخلاق و آداب او در طعام (۷۸۱) بیان آداب و اخلاق او در لباس (۷۸۴) بیان عفو او یا قدرت (۷۸۶) بیان انقضای او بر آنچه کراهیت داشت (۷۸۸) بیان سخاوت وجود او (۷۸۹) بیان شجاعت او (۷۹۰) بیان تواضع او (۷۹۱) بیان صورت و خلقت او (۷۹۲) بیان معجزات و آیات او که بر صدق او دلالت کند (۷۹۵)
- فهرست اعلام

کتاب آداب خوردن

و این نخستین کتاب است از «ربع عادات» از کتب احیای علوم دین در چهار باب:

باب اول در آنچه به هنگام خوردن از رعایت آن چاره نیست

باب دوم در ادبهایی که به سبب همفذا شدن با جمعیت باید رعایت شود

باب سوم در آوردن طعام بیش دوستان و زائران

باب چهارم در آنچه مخصوص است به دعوت و میزبانی

محمد بن محمد غزالی

احیاء علوم الدّین

ربع سوم
ربع مهلكات

مترجم
مؤیدالدّین محمد خوارزمی

به کوشش
حسین خدیو جم

تهران ۱۳۹۲

فهرست مطالب

۱	کتاب شرح عجایب دل
۷	بیان معنی معرفت نفس ر جان و دل و عقل...
۱۱	بیان لشکرهای دل
	بیان مثالهای دل با لشکرهای باطن (۱۴)
۱۷	بیان خاصیت دل مردم
۲۳	بیان مرجع صفتهای دل و مثالهای آن
۲۸	بیان مثال دل به اضافه با علمهای بخصوص
۳۵	بیان حال دل به اضافه اقسام عقلی و دینی و دنیوی و اخروی
۳۹	بیان فرق میان الهام و تعلیم، و فرق میان طریق صوفیان در حین کشف حق و طریق اهل نظر
	بیان فرق این دو مقام بیه مثال محسوس (۴۳)
۴۹	بیان شواهد شرع بر صحت طریق صوفیان در آنچه معرفت نه از تعلیم و طریق معتاد کسب کنند
۵۵	بیان تسلط دیو بر دل به وسوسه ها و معنی وسوسه و سبب غلبه آن
۶۶	بیان تفصیل مداخل دیو سوچی دل
	بیان آنچه بنده را بدان مؤاخذت بود از وسوسه ها... و آنچه عفو باشد... (۸۵)
۹۰	بیان آنکه تصور دارد که وسوسه در حال ذکر بکلیت منقطع شود یا نه
۹۴	بیان زود گشتن دل و انقسام د لها در تغییر و ثبات
۱۰۱	کتاب ریاضت نفس
۱۰۷	بیان فضیلت خوشخویی و نکو هشی بدخویی
۱۱۲	بیان حقیقت خوشخویی و بدخویی
۱۱۸	بیان آنکه خوبیها به ریاضت تغییر پذیرد
۱۲۳	بیان سببی که نکو خویی فی الجمله بدان توان یافت

- ۱۲۸ بیان تفصیل طریق در تهذیب اخلاق
- ۱۳۲ بیان علامتهای بیماری دل و علامتهای باز آمدن وی به صحت
- ۱۳۵ بیان طریقی که عیبهای نفس بدان بتوان شناخت
- ۱۳۷ بیان شواهد نقل از ارباب بصایر و شواهد شرع بر آنکه طریق در معالجت بیماری دل به ترک شهوتهاست...
- ۱۴۲ بیان علامتهای خوشخویی
- ۱۴۹ بیان طریق در ریاضت کودکان در اول بالیدن و وجه تأدیب و تحسین خویهای ایشان
- ۱۵۵ بیان شرطهای ارادت و مقدمات مجاهده و تدریج مرید در سپردن راه ریاضت
- کتاب آفت شهوت شکم و فرج**
- ۱۶۵ بیان فضیلت گرسنگی و مذمت سیری
- ۱۷۱ بیان فایده های گرسنگی و آفتهای سیری
- ۱۷۸ بیان طریق ریاضت در شکستن شهوت شکم
- ۱۸۷ بیان حکم گرسنگی و فضیلت او به اختلاف احوال مردمان
- ۲۰۲ بیان آفت ریا که راه یابد به کسی که شهوتها بگذارد به اندک خوردن
- ۲۰۶ بیان شهوت فرج
- ۲۰۸ بیان آنچه بر مرید واجب است در ترک تزویج و فعل آن
- ۲۱۱ بیان فضیلت کسی که شهوت فرج و چشم را خلاف کند
- ۲۱۸
- کتاب آفتهای زبان**
- ۲۲۵ بیان بزرگی خطر زبان و فضیلت خاموشی
- ۲۳۱ آفت اول - گفتن سخنی که از آن مستغنی باشد
- ۲۳۷ آفت دوم - فضول سخن
- ۲۴۱ آفت سوم - خوض کردن است در باطل
- ۲۴۲ آفت چهارم - میرا و مجادله است
- ۲۴۵ آفت پنجم - خصومت است
- ۲۴۹ آفت ششم - دور در شدن در سخن و تکلف سجع و فصاحت...
- ۲۵۲ آفت هفتم - فحش و دشنام و پلید زبانی است
- ۲۵۴ آفت هشتم - لعنت کردن است جمادی یا حیوانی یا آدمی را
- ۲۵۷ آفت نهم - سرود و شعر است
- ۲۶۲ آفت دهم - مزاح است
- ۲۶۵ آفت یازدهم - سخریت و استهزا
- ۲۷۰ آفت دوازدهم - آشکار کردن راز است
- ۲۷۲ آفت سیزدهم - وعده دروغ است
- ۲۷۲ آفت چهاردهم - دروغ است در سخن و سوگند
- ۲۷۵

- بیان آنچه در آن رخصت است از دروغ (۲۸۰) بیان حذر کردن از دروغ به معارضی (۲۸۵)
 ۲۸۹ آفت پانزدهم - غیبت است
 بیان معنی غیبت و حد آن (۲۹۳) بیان آنکه غیبت تنها بر زبان کوتاه نیست (۲۹۶) بیان اسبابی که باعث است
 بر غیبت (۲۹۹) بیان علایی که زبان از غیبت بدان باز دانسته شود (۳۰۳) بیان آنکه غیبت کردن به دل حرام
 است (۳۰۷) بیان عذرهایی که مرخص در غیبت است (۳۱۰) بیان کفارت غیبت (۳۱۳)
 ۳۱۵ آفت شانزدهم - سخن چینی
 بیان حد سخن چینی و آنچه در رد آن واجب است (۳۱۸)
 ۳۲۳ آفت هفدهم - دو زبانی
 ۳۲۵ آفت هجدهم - مدح است
 اما در مباح (۳۲۵) و اما در ممدوح (۳۲۶) بیان آنچه بر ممدوح است (۳۲۸)
 ۳۲۹ آفت نوزدهم - غفلت از بدقایق خطا در مجاری سخن
 ۳۳۱ آفت بیستم - پرسیدن عوام از صفات حق تعالی
 ۳۳۵ کتاب آفت خشم و کینه و حسد
 ۳۴۱ بیان نکوهش خشم
 ۳۴۲ بیان حقیقت خشم
 ۳۴۹ بیان آنکه از ازاله اصل خشم به ریاضت ممکن است یا نه
 ۳۵۵ بیان سببها که انگیزنده خشم است
 ۳۵۷ بیان علاج خشم پس از انگیزش آن
 ۳۶۱ بیان فضیلت فرو خوردن خشم
 ۳۶۳ بیان فضیلت حلم
 ۳۷۰ بیان آن مقدار که بدان انصاف استندن و تنفی نمودن از سخن روا باشد
 ۳۷۳ بیان سخن در معنی حقد و نتایج آن و فضیلت عفو و رفق
 فضیلت عفو (۳۷۲) فضیلت رفق (۳۸۱)
 ۳۸۲ سخن در بیان نکوهش حسد و در حقیقت و اسباب و معالجت آن ...
 بیان حقیقت حسد و حکم آن و اقسام و مراتب آن (۳۸۹) بیان اسباب حسد و مخافت (۳۹۵)
 ۴۰۰ بیان آنکه حسد میان امثال و اقربان و برادران و ... بسیار بود و قوی ...
 ۴۰۴ بیان دارویی که بیماری حسد از دل بدان دفع شود
 ۴۱۱ بیان آن مقدار که در نفي حسد از دل واجب است
 ۴۱۵ کتاب نکوهش دنیا
 ۴۲۱ بیان نکوهش دنیا
 ۴۴۱ بیان موعظت در نکوهش دنیا و صفت آن
 ۴۴۸ بیان صفت دنیا به مثالها

- ۲۵۸ بیان حقیقت دنیا و ماهیت آن در حق بنده
۲۶۹ بیان ماهیت دنیا در نفس خود و شغلای آن ...
- کتاب نکوهش دوستی مال و بخل
۲۸۳ بیان نکوهش مال و کراهیت دوستی آن
۲۸۹ بیان ستایش مال و جمع کردن میان ستایش و نکوهش
۲۹۳ بیان تفصیل آفتهای مال و فایده های آن
۲۹۶ اما فایده ها (۲۹۶) و اما آفتهای (۲۹۸)
- بیان نکوهش حرص و طمع، و ستایش قناعت
۵۰۰ بیان علاج حرص و طمع و دارویی که صفت قناعت بدان حاصل آید
۵۰۶ بیان فضیلت سخا
۵۱۱ حکایات اسخیا (۵۱۸)
- بیان نکوهش بخل
۵۲۹ حکایات بخیلان (۵۳۶)
- بیان ایشار و فضیلت آن
۵۳۸ بیان حدسقاو بخل و حقیقت آن
۵۴۱ بیان علاج بخل
۵۴۶ بیان مجموع وظیفتها که در مال برنده است
۵۵۰ بیان نکوهش توانگری و ستایش درویشی
۵۵۲
- کتاب نکوهشی جاه و ریا
۵۷۳ شطر اول در دوستی جاه و شهرت
۵۷۷ بیان مذمت شهرت و انتشار صیت (۵۷۸) بیان فضیلت خمول (۵۷۹) بیان مذمت
جاه و دوستی آن (۵۸۳) بیان معنی جاه و حقیقت آن (۵۸۳) بیان سبب آنچه جاه بسطیح
محبوب است (۵۸۵) بیان کمال حقیقی و کمال وهمی که حقیقت ندارد (۵۹۱) بیان آنچه
ستوده است از دوستی جاه و آنچه نکوهیده است (۵۹۶) بیات سبب دوستی مدح و ثنا، و
شادشدن نفس بدان، و میل طبعهازی آن، و دشمن داشتن ذم و نفرت او از آن (۵۹۸) بیان
علاج دوستی جاه (۶۰۰) بیان علاج دوستی مدح و کراهیت تم (۶۰۳) بیان علاج کراهیت
تم (۶۰۶) بیان اختلاف احوال مردمان در مدح و ذم (۶۰۸) اما درجات در مدح (۶۱۱)
- ۶۱۲ شطر دوم در طلب جاه و منزلت به عبادتها، و آن ریاست
بیان ذم ریا (۶۱۳) بیان حقیقت ریا و آنچه بدان ریا کرده شود (۶۲۰)
بیان درجات ریا (۶۲۹) رکن اول، نفس قصد ریا (۶۲۹) رکن دوم، چیزی که بدان
ریا کند (۶۳۰) رکن سوم، چیزی که برای آن ریا کنند (۶۳۳) بیان ریای خفی که
مخفیتر است از رفتن مورچه (۶۳۷) بیان ریای خفی و جلی که عمل را باطل کند

و آنچه نکند (۶۴۱) بیان داروی ریا و طریق معالجت دلها در آن (۶۳۷) مقام اول در قلع
 بیها و استیصال بیخهای آن (۶۳۸) مقام دوم در دفع آنچه از میان عبادت پیدا آید (۶۵۲)
 بیان رخصت در قصد اظهار طاعتها (۶۶۲) قسم اول (۶۶۲) قسم دوم (۶۶۴) بیان
 رخصت در پوشیدن گناهان و کراهیت اطلاع مردمان بر آن و کراهیت نکوهین ایشان او
 را (۶۶۶) بیان ترک طاعتها از بیم ریا و در آمدن آنها (۶۷۱) قسم اول (۶۷۱) قسم دوم
 (۶۷۵) بیان آنچه از نشاط بنده در عبارت به سبب دیدن خلق درست باشد و آنچه نباشد
 (۶۸۶) بیان آنچه مرید را باید که پیش از عمل و پس از آن و در آن لازم نفس خود گرداند
 (۶۹۱)

۶۹۹

کتاب نکوهش کبر و عجب

۷۰۳

شطر اول در کبر

بیان نکوهش کبر (۷۰۳) بیان نکوهش اختیال و ظاهر کردن آثار کبر در رفتار و دامنکشان
 رفتن (۷۰۹) بیان فضیلت تواضع (۷۱۱) بیان حقیقت کبر و آفت آن (۷۱۸) بیان آنکه تکبر
 بر او باشد و اقسام و درجات آن و ثمرات کبر (۷۲۲) بیان ما به الکبر (۷۲۷) اول علم
 (۷۲۷) دوم عمل و عبادت (۷۳۱) سوم تکبر به نسب و حسب (۷۳۶) چهارم تفاضل به
 جمال (۷۳۷) پنجم کبر به مال (۷۳۷) ششم کبر است به قوت و شدت و لطفش و تکبر بدان
 بر اهل ضعف (۷۳۸) هفتم تکب به اتباع و باران و شاگردان و علامان و دودمان و قریبان
 و پسران (۷۳۸) یازدهم بواعث کبر و اسباب انگیزنده آن (۷۳۹) بیان اخلاق متواضعان و
 مجامع آنچه اثر تواضع و تکبر در آن ظاهر شود (۷۴۱) بیان در طریق علاج کبر و اکتان
 تواضع (۷۴۸) مقام اول در استیصال اصل آن (۷۴۸) مقام دوم (۷۵۴) بیان غایت ریاضت
 در حونی تواضع (۷۴۰)

۷۷۲

شطر دوم در عجب

بیان نکوهش عجب و آنهای آن (۷۷۲) بیان آفت عجب (۷۷۴) بیان حقیقت عجب
 و رادلال و حدایشان (۷۷۵) بیان علاج عجب به اجمال (۷۷۷) بیان اقسام آنچه عجب
 بدان باشد و تفصیل علاج آن (۷۸۴)

۷۹۲

کتاب نکوهش غرور

۷۹۷

بیان نکوهش غرور و حقیقت و مثالهای آن

۸۱۷

مثال اول غرور کافران (۷۹۸) مثال دوم غرور عاصیان (۸۰۹)
 بیان اصناف فریفته شدگان و اقسام فرق از هر صنفی از اصناف چهارگانه
 صنف اول اهل علم (۸۶۷) صنف دوم ارباب عبارت و عمل (۸۴۴) صنف سوم
 متصرفان (۸۵۱) صنف چهارم ارباب اموال (۸۵۹)

۸۷۳

فهرست اعلام

کتاب شرح عجایب دل

و این نخستین کتاب است از ربع مهلکات احیای علوم دین

و در او پانزده بیان است:

بیان معنی معرفت نفس و جان و دل و عقل...

بیان لشکریهای دل

بیان مثالهای دل با لشکریهای باطن

بیان خاصیت دل مردم

بیان مجامع صفتیهای دل و مثالهای آن

بیان مثال دل به اضافت علمها بخصوص

بیان حال دل به اضافت اقسام علمهای عقلی و دینی و دنیای و اخروی

بیان فرق میان الهام و تعلم، و فرق میان طریق صوفیان... و طریق اهل نظر

بیان فرق این دو مقام به مثال محسوس

بیان شواهد شرع بر صحت طریق صوفیان...

بیان تسلط دیو بر دل به وسوسهها و معنی وسوسه و سبب غلبه آن

بیان تفصیل مداخل دیو سوی دل

بیان آنچه بنده را بدان مؤاخذت بود از وسوسهها و همتها...

بیان آنکه تصور دارد که وسوسه در حال ذکر بکلیت منقطع شود یا نه

بیان زود گشتن دل و انقسام دلها در تقیر و ثبات]

محمّد بن محمّد غزالی

احیاء علوم الدّین

ربع چهارم
ربع منجیات

مترجم
مؤیدالدّین محمّد خوارزمی

به کوشش
حسین خدیو جم

تهران ۱۳۸۹

فهرست مطالب

بازده	سخنی دیگر
۱	کتاب توبه
۵	رکن اول در نفس توبه
	بیان حقیقت توبه و حد آن (۵) بیان وجوب توبه و فضل آن (۶) بیان آنکه واجب شدن توبه بر فور است (۹۲) بیان آنکه وجوب توبه بر همه اشخاص در همه احوال عام است (۱۵) بیان آنکه چون شرایط توبه جمع شود هر آینه مقبول بود (۲۱)
۲۷	رکن دوم در آنچه توبه از آن باشد، و آن گناه است از صغیره و کبیره
	بیان اقسام گناهان به نسبت صفات بنده (۲۷) بیان آنکه درجات و درکات در آخرت بر حسنات و سیئات در دنیا چگونه قسمت پذیرد (۳۷) بیان آنچه صغیره‌ها بدان بزرگ شود (۵۱)
۵۶	رکن سوم در تمام توبه و شرطهای آن و دوام آن تا آخر عمر
	بیان اقسام بندگان در دوام توبه (۷۱) بیان آنچه باید که تائب در آن مبادرت نماید... (۷۷)
۸۱	رکن چهارم در داروی توبه و طریق علاج در گشادن عقدهٔ اصرار
۱۰۱	کتاب صبر و شکر
۱۰۱	شرط اول در صبر
	بیان فضیلت صبر (۱۰۴) بیان حقیقت صبر و معنی آن (۱۰۷) بیان آنکه صبر نیمهٔ ایمان است (۱۱۳) بیان نامها که برای صبر متجدد شود... (۱۱۴) بیان انقسام صبر بر اندازهٔ اختلاف قوت و ضعف (۱۱۵) بیان جایهایی که در آن به صبر حاجت باشد... (۱۱۸) نوع

- اول - موافق هروی (۱۱۸) نوع دوم - آنچه مخالف طبع و هوی باشد (۱۲۰) بیان داروی صبر... (۱۲۸)
- ۱۳۸ شطر دوم در شکر
- ۱۳۹ رکن اول در نفس شکر
- بیان فضیلت شکر (۱۳۹) بیان حد و حقیقت شکر (۱۴۱) بیان طریق برداشتن برده از شکر در حق خدای (۱۴۶) بیان تغبیر آنچه خدای دوست دارد از آنچه کراهیت دارد (۱۵۵)
- ۱۷۱ رکن دوم آنچه شکر بر آن باشد
- بیان حقیقت نعمت و اقسام آن (۱۷۱) بیان وجه نمودار از بسیاری نعمتهای حق تعالی ... (۱۸۷) طرف اول در نعمتهای باری تعالی در خلق اسباب ادراک (۱۸۸) طرف دوم در اصناف نعمتها در آفریدن ارادتها (۱۹۱) طرف سوم در نعمتهای باری تعالی در آفریدن قدرت و آلتیهای حرکت (۱۹۲) طرف چهارم در نعمتهای باری تعالی در اصلهایی که طعامها از آن حاصل آید (۱۹۹) طرف پنجم در نعمتهای خدای - عز و جل - در آن سببها که طعامها را به تو رساند (۲۰۳) طرف ششم در اصلاح طعامها (۲۰۳) طرف هشتم در اصلاح مصلحان (۲۰۵) طرف نهم در بیان نعمتهای باری تعالی در آفریدن فرشتگان (۲۰۶) بیان سببی که مردمان را از شکر بگردانیده است (۲۱۱)
- ۲۱۹ رکن سوم در چیزی که صبر و شکر را در آن شرکت بود ...
- بیان آنکه صبر و شکر بر یک چیز چگونه جمع شود (۲۱۹) بیان فضیلت نعمت بر بلا (۲۳۰) بیان آنکه صبر فاضلتر یا شکر (۲۳۲)
- ۲۴۳ کتاب رجا و خوف
- ۲۴۶ شطر اول در رجا
- بیان حقیقت رجا (۲۴۶) بیان فضیلت رجا و ترغیب در آن (۲۵۰) بیان داروی رجا و طریقی که بدان حال رجا حاصل آید و غالب گردد. (۲۵۲)
- ۲۶۶ شطر دوم در خوف
- بیان حقیقت خوف (۲۶۶) بیان درجات خوف و اختلاف آن در قوت و ضعف (۲۶۹) بیان اقسام خوف ... (۲۷۱) بیان فضیلت خوف و ترغیب در آن (۲۷۵) بیان آنکه فاضلتر غلبه خوف است یا غلبه رجا یا میانه بودن ایشان (۲۸۱) بیان معنی سوء خانمت (۲۹۷) بیان احوال انبیا و ملائکه علیهم السلام در خوف (۳۰۸) بیان احوال صحابه و تابعین و سلف صالح که در شدت خوف چگونه بودند (۳۱۳)
- ۳۲۳ کتاب فقر و زهد
- ۳۲۷ شطر اول در فقر
- ۳۲۷ بیان حقیقت فقر و اختلاف حالهای فقیر و نامهای او

بیان فضیلت فقر به اطلاق (۳۳۲) بیان فضیلت درویشان مخصوص، از راضیان و فائعان و صادقان (۳۴۱) بیان فضیلت درویشی بر توانگری (۳۴۴) مقام اول (۳۴۴) مقام دوم در نسبت حال درویش حریص به توانگر حریص (۳۵۰) بیان آداب درویش در درویشی خود (۳۵۲) بیان آداب درویش در قبول عطا ... (۳۵۴) بیان تحریم خواستن بی ضرورت و آداب درویشی که در آن مضطر باشد (۳۵۹) بیان مقدار توانگری که خواستن را حرام گرداند (۳۶۵) بیان احوال خوانندگان (۳۶۷)

۳۷۰

شطر دوم در زهد

بیان حقیقت زهد (۳۷۰) بیان فضیلت زهد (۳۷۵) بیان درجات زهد و اقسام آن (۳۸۴) اقسام زهد به اضافه نفس خود (۳۸۴) بیان تفصیل زهد در آنچه از ضرورات حیات باشد (۳۹۲) بیان علامات زهد (۴۱۰)

۴۱۵

کتاب توحید و توکل

۴۱۹

شطر اول فضیلت توکل و ذکر توحید

فضیلت توکل (۴۱۹) بیان حقیقت توحید که اصل توکل است (۴۲۲)

۴۴۷

شطر دوم در احوال توکل و اعمال آن

بیان حال توکل (۴۴۷) بیان آنچه مشایخ گفته‌اند در احوال توکل (۴۵۵) بیان اعمال متوکلان (۴۵۷) بیان توکل عیالوار (۴۶۹) بیان احوال متوکلان در تعلق به اسباب، به ضرب امثال (۴۷۵) در تعرض سببهای ذخیره کردن (۴۷۶) در مباشرت سببهایی که ضرری را که در معرض ترسیدن باشد دفع کند (۴۸۰) سعی کردن در ازاله ضرر ... (۴۸۸) بیان آنکه ترک معالجت در بعضی حالها ستوده شود... (۴۹۱) بیان حکم توکل در آشکار کردن بیماری و پنهان داشتن آن (۵۰۱)

۵۰۵

کتاب محبت و شوق و رضا و انس

بیان شواهد شرع در دوستی بنده حق تعالی را (۵۰۸) بیان حقیقت دوستی و اسباب آن ... (۵۱۱) در بیان اسباب دوستی (۵۱۳) در بیان معنی خوبی و جمال (۵۱۶) بیان آنکه مستحق دوستی خدای است و بس (۵۱۹) بیان آنکه بزرگتر و عالیتر لذتها معرفت حق تعالی است ... (۵۲۱) بیان سبب در آنچه لذت نظر در آخرت زیادت از لذت معرفت است در دنیا (۵۲۹) بیان سببها که دوستی حق تعالی را قوی گرداند (۵۴۶) بیان سبب در تفاوت مردمان در دوستی (۵۵۳) بیان سبب در فصول فهم‌های خلق از معرفت حق تعالی (۵۵۴) بیان معنی شوق به خدای عز و جل (۵۵۸) بیان دوست داشتن حق تعالی بنده را و معنی آن (۵۶۶) سخن در علامت دوست داشتن بنده خدای تعالی را (۵۷۱) بیان معنی انس با حق تعالی (۵۸۹) بیان معنی انبساط و ادلال که ثمره غلبه انس باشد (۵۹۱) بیان سخن در معنی رضا به قضای خدای - عزو جل (۵۹۶) بیان فضیلت رضا (۵۹۷) بیان

حقیقت رضا و تصور آن در چیزی که مخالف هوی باشد (۶۰۲) بیان آنکه دعا منافض رضا نیست و صاحب آن از مقام رضا بیرون نیاید (۶۱۰) بیان آنکه گریختن از شهرهایی که مواضع معاصی است و نگویندن آن در رضا فادح نیست (۶۱۵) بیان جمله‌ای از حکایات محبان و اقوال و مکاشفات ایشان (۶۱۷) خاتمت کتاب در سخنان متفرقه که به محبت تعلق دارد که از آن منفعت باشد (۶۲۴)

۶۲۹

کتاب نیت و اخلاص و صدق

۶۳۳

باب اول در نیت

بیان فضیلت نیت (۶۳۳) بیان حقیقت نیت (۶۳۷) بیان سر قول بیغامبر (س) نیت مؤمن به از کار اوست (۶۴۰) بیان تفضیل عملها که به نیت تعلق دارد (۶۴۳) بیان آنکه نیت در تحت اختیار داخل نیست (۶۵۲)

۶۵۷

باب دوم در اخلاص

بیان فضیلت اخلاص (۶۵۷) بیان حقیقت اخلاص (۶۶۲) بیان قولهای مشایخ در اخلاص (۶۶۶) بیان درجات شایبه‌ها و آنها که مکبّر اخلاص است (۶۶۷) بیان حکم عمل آمیخته در استحقاق ثواب به آن (۶۷۰)

۶۷۵

باب سوم در صدق

بیان فضیلت صدق (۶۷۵) بیان حقیقت صدق و معنی آن و مراتب آن (۶۷۷)

۶۸۷

کتاب مراقبه و محاسبه

۶۹۱

مقام اول از مراقبت مشارطت است

۶۹۶

مقام دوم از مراقبت مراقبت است

فضیلت مراقبت (۶۹۶) بیان حقیقت مراقبت و درجات آن (۶۹۹)

۷۰۹

مرباطه سوم محاسبه نفس است پس از عمل

فضیلت محاسبه (۷۰۹) بیان حقیقت محاسبه پس از عمل (۷۱۲)

۷۱۳

مرباطه چهارم در عقوبت نفس بر تقصیر آن

۷۱۷

مرباطه پنجم مجاهده است

۷۳۳

مرباطه ششم در سرزنش نفس و عتاب آن

۷۴۵

کتاب تفکر

بیان فضیلت تفکر (۷۴۸) بیان حقیقت فکرت و ثمره آن (۷۵۱) بیان مجاری فکرت (۷۵۴) قسم اول تفکر در صفات و افعال نفس خود (۷۵۵) قسم دوم فکرت در جلال و عظمت و کبریای خدای تعالی (۷۶۴) بیان کیفیت تفکر در خلق خدای تعالی (۷۶۶)

- ۷۹۱ کتاب ذکر مرگ
- ۷۹۵ شطر اول در مفدمات مرگ و توابع آن تا نفع صور
- ۷۹۵ باب اول در ذکر مرگ و ترغیب در آن
- بیان فضیلت ذکر مرگ (۷۹۷) بیان طریق در آنکه ذکر مرگ در دل محقق گردانیده شود (۷۹۹)
- ۸۰۰ باب دوم در درازی و کیفیت امید و فضیلت کوتاهی آن ...
- فضیلت کوتاهی امید (۸۰۰) بیان سبب درازی امل و علاج آن (۸۰۷) بیان مبادرت در عمل و ترسیدن از آفت تأخیر (۸۱۱)
- ۸۱۵ باب سوم در شکر موت و شدت آن ...
- بیان آنچه مستحب است از محضرت در حال مردن (۸۲۳) بیان حسرت در وقت دیدن ملک الموت به حکایتها ... (۸۲۵)
- ۸۲۸ باب چهارم در وفات پیغامبر(ص) و خلفای راشدین
- وفات پیغامبر(ص) (۸۲۸) وفات ابوبکر صدیق (۸۴۰) وفات عمر بن خطاب (۸۴۲) وفات عثمان (۸۴۵) وفات علی و وفات حسن و حسین [علیهم السلام] (۸۴۶)
- ۸۴۷ باب پنجم در سخن جماعتی که در نزع بودند ...
- بیان قول جماعتی از خصوص نیکمردان ... (۸۵۰)
- ۸۵۵ باب ششم در قولهای عارفان بر جنازه‌ها و مقبره‌ها ...
- بیان حال گور و قولهای ایشان بر گورها (۸۵۸) بیان قولهای ایشان در وقت وفات فرزندان (۸۶۵) بیان زیارت گورها ... (۸۶۷)
- ۸۷۳ باب هفتم در حقیقت مرگ و آنچه مرده در گور بیند تا نفع صور
- بیان سخن گور با مرده (۸۸۰) بیان عذاب گور و سؤال منکر و نکیر (۸۸۲) بیان سؤال منکر و نکیر و صورت ایشان ... (۸۸۸)
- ۸۹۱ باب هشتم در آنچه از احوال مردگان به مکاشفه در خواب روشن شود
- بیان خوابهایی که حال مردگان را ... کشف کند (۸۹۵) بیان خوابهای مشایخ (۸۹۷)
- ۹۰۴ شطر دوم در احوال مرده از وقت نفع صور تا آخر ...
- صفت نفع صور (۹۰۲) صفت زمین محشر و اهل آن (۹۰۷) صفت عرق (۹۰۹) صفت درازی روز قیامت (۹۱۰) صفت روز قیامت (۹۱۱) صفت پرسیدن (۹۱۵) صفت ترازو (۹۲۱) صفت حضممان و رد مظالم (۹۲۲) صفت صراط (۹۲۸) صفت شفاعت (۹۳۲) صفت حوض (۹۳۷) سخن در صفت دوزخ ... (۹۳۹) سخن در صفت بهشت و اصناف نعمتهای آن (۹۵۰) صفت دیدن و نظر در وجه حق تعالی (۹۶۳)
- ۹۶۴ در سمت رحمت خدای عزوجل بر سبیل تقال بدان
- ۹۸۱ فهرست اعلام